

Antroposofin i Sverige

Till de mest framgångsrika sekterna i dagens våg av nyandlighet hör antroposofin. En lära som grundas på en mans andliga "forskning" i början av seklet. Mannen var Rudolf Steiner antroposofernas store och ende guru.

Folkvett har i en rad artiklar kritiskt granskat antroposofin. Dess kunskapssyn, alternativa läkekonst, biodynamisk odling (med inslag av magi och mystik); dess människosyn och dess raslära. Innan vi fortsätter vår serie ska vi här i lite mer generella termer beskriva antroposofernas verksamhet i Sverige. I en senare artikel i Folkvett kommer vi att presentera en analys av varför antroposoferna är och har varit så framgångsrika i vårt land.

Vad är antroposofi? Själva säger antroposoferna både att antroposofin är en "andevetenskap" och en "kunskapsväg". Man förnekar bestämt att den är en religion. Antroposofernas "chefsideolog" Frans Carlgren skriver att den "innehåller inga dogmer eller andra för förnuftet oåtkomliga trossatser" (1). Men när antroposoferna säger att det krävs andlig forskning för att förstå verkligheten sätter de sig över alla gängse begrepp om vad både vetenskap och religion är.

Antroposofin är ingen vetenskap utan en tro på en magisk världsbild.

Vackersidan utåt

Det finns onekligen mycket som är vackert i antroposofernas alternativa verklighet. Man skulle kunna vända på Sara Lidmans uttryck och säga att antroposofin har vackersidan utåt. Med vackersidan menar jag t ex deras arkitektur, med luftiga annorlunda hus målade i härliga pastellfärger. Textilier i naturmaterial. Tygblöjor och angoramjuka yllebyxor till spädbarnen. Tunga och rustika leksaker, fjärran från leksaksaffärernas plastiga slit-och-släng. Vi ser ett giftfritt jordbruk och ett ansvar för naturen. En sjukvård som fått en stor uppmärksamhet i pressen och beskrivits med bara vackra ord, såsom "människovänlig", "omvårdande", "helhetstänkande" osv. Och inte minst en läkepedagogik som framgångsrikt har använts på utvecklingsstörda barn och vuxna i Järna sedan 30-talet.

Det som lockar människor in i antroposofin är förmodligen lärans vackra utsida. Inte dess underbyggnad, som för många nyfrälsta är tämligen okänd. Madelaine Cats, som haft barn i Waldorfskola, beskriver antroposofin

som en religiös rörelse och en skickligt missionerande sådan (2). Lärans underbyggnad med dess andar, demoner, magi, mystik, raslära, vetenskapsfientlighet och

reinkarnationsidéer har beskrivits i tidigare artiklar i Folkvett. Här ska vi som en omväxling se närmare på vad antroposoferna lockar med. Lärans yttre "vackersida".

Antroposoferna i Järna

Det lilla samhället Järna i Sörmland är sedan ett halvt sekel centrum för antroposoferna i Sverige. I Järna arbetar ca 500 personer på heltid i antroposofiska verksamheter. Här finns skolor, förskolor, verkstäder, lärarseminarium, sjukhus, läkepedagogiska institut, butiker, bageri, handelsträdgård, kapell mm.

Antroposofiska sällskapet i Sverige hade år 1985 1150 medlemmar. Men antalet sympatisörer mer eller mindre långt komna i antroposofin är mångdubbelt större. Förutom i Järna finns antroposoferna framför allt i Stockholm, Södertälje, Umeå och Norrköping.

Åker man E-4:an söderut från Stockholm undgår man knappast att se antroposofernas lilla koloni av läckert formade och färgsatta hus i Järna.

Hus i rosa och ljusblått

Erik Asmussen heter arkitekten som har ritat antroposofernas byggnader i Järna.

Arkitekturen ska stimulera vår handlingskraft och vilja, och skapa rum för fantasi, kreativitet och gemenskap. Trubbiga vinklar växlar med räta, konkava och konvexa former samverkar och färgerna spelar en avgörande roll för helheten.

Klassrummen i en skola t ex ska vara utformade för att passa elevernas olika utvecklingsstadier. I småbarnens klassrum i Örjanskolan rundar sig taken skyddande och mjukt över barnen. Väggarna är laserade i varmt rött.

I de äldre barnens rum är vinklarna räta och rummen mindre "sagoaktiga". Åttaåringarnas klassrum är gul-orange och i de äldsta barnens rum är färgerna gröna och blå. Blålaserade, rätlinjiga rum befrämjar tankeverksamhet och intellektuellt arbete enligt antroposoferna (3).

Waldorfskolor

Den första waldorfskolan grundades av Rudolf Steiner vid cigarettfabriken Waldorf-Astoria i Stuttgart år 1919. Skolan var avsedd för barnen till arbetare och tjänstmän vid fabriken. Trettio år senare fick Sverige sin första antroposofiska skola, Kristofferskolan i Bromma. Idag finns det tre waldorfskolor i Stockholms kommun, med sammanlagt 1000 elever. Platserna är eftertraktade. Det gäller att ställa sina barn i kö redan vid födseln. Idag köar 800 barn för att få komma in och av dem är 80 födda under 1990.

Folkvett • 3-4/90

Rudolf Steiner (1861-1925)

Gösta Wilson har skrivit en kritisk bok om waldorfpedagogiken (4, se Folkvett nr 2/90). Han har sin teori om varför så många föräldrar vill ha sina barn i waldorfskolor: den negativa bild många har av den svenska grundskolan och waldorfskolornas falska ansikte (jmf "vackersidan utåt").

Det finns totalt 450 Waldorfskolor i världen och av dem finns 23 i Sverige.

Den sociala snedrekryteringen till Kristofferskolan har beskrivits i ett reportage i Lärartidningen/Svensk skoltidning (5). Nästan vart tredje barn som går i en waldorfskola i Stockholmsområdet har en förälder som arbetar som lärare (i vanlig skola eller i waldorf). Mer än 50 % av föräldrarna till barn i Kristofferskolan har akademisk eller annan eftergymnasial utbildning. Om man lägger till föräldrar med konstnärlig utbildning blir siffran 65%. De flesta waldorfskolor har statligt stöd, men kostnaden som föräldrarna får betala per elev och månad i Kristofferskolan är ca 750 kronor.

En waldorfskola har oftast inte en rektor, utan drivs av lärare i samverkan med föräldrarna. Men "samverkan" förefaller dock mer handla om arbete (att reparera, arbeta i skolbe-

spisningen, ställa upp vid basarer osv) än direkt inflytande. I vissa skolor måste föräldrarna arbeta i skolan till och med under barnets köttid, och insatserna kan vara avgörande för om barnet kommer in eller inte (6). Många föräldrar klagat över bristande insyn i elevernas skolarbete.

Flertalet lärare i Kristofferskolan är antroposofier. Men Frans Carlgren skriver att "antroposofin är en inspirationskälla i lärarnas arbete inte ett inslag i undervisningen" (7). I artikeln i Lärartidningen uppskattar en lärare vid Kristofferskolan sin arbetstid till ca 60 timmar i veckan och lönen är ca 8000 kronor i månaden. Lönesättningen sker med hänsyn till försörjningsbördan.

Utbildningen till waldorflärare tar tre år och sker vid Rudolf Steinerseminariet i Järna. Här tar man in blivande lärare från hela Norden. Totalt brukar seminariet ha ca 150-180 elever.

Läkepedagogiken

År 1935 instiftades Mikaelsgården, det första läkepedagogiska institutet i Järna. Vid Mikaelsgården tog man in psykiskt störda barn och ungdomar för träning och vård i små familjeliknande grupper. Utgångspunkten för antroposoferna är att det i varje barn finns en kärna som är frisk och att denna kärna är av andlig natur. Träningen av förståndshandikappade barn har utökats under årens lopp och idag omfattar verksamheten även vuxna. Det finns flera skyddade verkstäder i Järna som är knutna till de läkepedagogiska instituten.

Antroposofernas arbete med utvecklingsstörda barn har enligt många utomstående bedömare varit mycket framgångsrik.

Dagsrytmen är ett viktigt inslag i den antroposofiska läkepedagogiken. Den skapar en stabilitet i tillvaron: uppstigning, morgonsamling, lektioner, lek, arbete, promenader osv.

Ett annat viktigt inslag är eurytmin.

Eurytmi

Eurytmi är en form av dans. Men inte en dans

som nöje eller gymnastik, utan som en själslig aktivitet. Ett sätt att meditera antroposofiskt.

Eurytmi är obligatorisk i waldorfskolorna från första klass, men används också i arbetet med utvecklingsstörda och i antroposofisk sjukvård.

Antroposoferna beskriver själva eurytmin som en "rörelsekonst", att med hjälp av rörelser visualisera tal eller sång. "Med hjälp av recitation eller musik som, i överförd bemärkelse, "bär" eurytmisten genom rummet kan diktverk och kompositioner framställas på scenen"(8).

Eurytmi beskrivs av dess utövare både vara en "konstnärlig vetenskap" och en "objektiv konst". Eurytmis rörelser är en "förutsättning och en metamorfosering av de luftströmmar som sätts i rörelse när en viss vokal, konsonant eller ton formas". "Eurytmisten söker därför visa vad som rent reallt och objektivt finns bakom varje ton och varje ljud". Detta gör, enligt antroposoferna, eurytmisten till en konstnär som inte spekulerar, tror eller tycker, utan ser(9).

Eurytmisten bär fotsida dräkter i olika ljusa färger med stora luftiga slöjor. Fem år tar det att utbilda sig till eurytmilärare i Järna.

Vidarkliniken

"Man får bröstcancer när själen inte kan sjunga."

Så säger en läkare vid antroposofernas eget sjukhus Vidarkliniken, i Järna. Citatet har hämtats ur en artikel i Aftonbladets söndagsbilaga den 8 oktober 1989.

Vidarkliniken har 48 vårdplatser, läkarmottagning för öppenvård och ett patienthotell med elva platser. Personalen består av legitimerade läkare och sjuksköterskor samt biträden och ett antal antroposofiskt utbildade terapeuter för läkeurytmi, målningsterapi osv. För ca hälften av patienterna betalas vårdavgiften (1400 kr per dygn) helt av remitterande landsting. Andra patienter betalar hälften själva och hälften betalas av Vidarklinikens gåvofinansierade patientfond.

Tilltalande för många är att den antroposofiska läkekonsten sägs utgå från en "helhetssyn" på människan. Vården är personlig och både själen och kroppen måste behandlas. Men här finns också mycket metafysiskt idégods som vilar på Rudolf Steiners andevetenskapliga "forskning". Om inte människan fungerar enligt sin "andliga ursprungsidé" kommer den "mänskliga ekologin" i obalans och man blir sjuk. Därför söker man inte i första hand stoppa ett sjukdomsförlopp utan styra det och framför allt hitta orsaken till sjukdomen. Och orsaken finns i de andliga och själsliga krafterna. Tex något man haft för sig i ett tidigare liv eller att själen inte kan sjunga...

Vid Vidarkliniken får man hjälp genom bad, massage, homeopatiska läkemedel, eurytmi, musik och målningsterapi att få ordning på själen och livsprocesserna. Antroposoferna har dessutom dispens från regeringen att injicera örtpreparat, bl a det omstridda mistelpreparatet Iscador, som används inom Vidarklinikens cancervård.

Kosten vid kliniken utgörs förstås av biodynamiskt odlade grönsaker.

Vidarkliniken öppnades i oktober 1985 och har sedan dess fått stor och nästan odelat positiv uppmärksamhet i massmedia. På Svenska dagbladets Idag-sida tycks man aldrig sluta hänföras över Vidarkliniken, "symbolen för vårt växande behov av alternativ till den konventionella sjukvården"(10).

En mer kritisk granskning av den antroposofiska läkekonsten finns att läsa i Folkvett 1/89 och 2/89, i artiklar av Hans Isaksson och Sven Ove Hansson.

Folkvett • 3-4/90

Biodynamisk odling

Den biodynamiska odlingen har beskrivits av Lars Hedenäs i Folkvett 3-4/89. Hedenäs redogör här bl a för skillnaderna mellan det biodynamiska jordbruket och andra "alternativa" odlingsätt; Att odla biodynamiskt är inte bara att odla ekologiskt och giftfritt, lika viktigt är inslagen av mystik, magi och märkliga preparat.

Den yrkesmässigt biodynamiskt odlade arealen i Sverige upptar en promille av landets åkermark. Odlarna är ca 200 stycken och dessutom finns en hel del husbehovsodlare.

De antroposofiska verksamheterna omfattas även av många andra aktiviteter än de som har beskrivits här. Bl a har man en egen bankverksamhet, Fria kulturfonden, och en egen frikyrklig församling, Kristensamfundet. Antroposofin kan leda oss från vaggan till graven, i nöd och lust och genom hälsa och sjukdom.

I nästa nummer av Folkvett kan vi läsa mer om den biodynamiska odlingen. Serien om antroposofin fortsätter!

Anna Schytt

Noter:

1. Carlgren, Frans: Den antroposofiska rörelsen. Larson, 1985, s 11.
2. Cats, Madelaine: Tro vad du vill inom lärans gränser. SvD 20 augusti 1988.
3. Biodynamisk tidskrift. Det alternativa Järna. Andra upplagan, 1987, s 7.
4. Wilson, Gösta: Jag trodde på Waldorfskolan. Eget förlag, 1990, s 7.
5. Jonsson, Anna: Elever i Waldorfskolor - barn till medvetna föräldrar. Lärartidningen/Skoltidningen 90:10.
6. dito
7. Carlgren, s 48.
8. Carlgren, s 30.
9. Biodynamisk tidskrift, s 13.
10. Haverdahl, Anna-Lena: Bot för både kropp och själ. SvD 23 september 1990.